

ETHDIARI

Numerò 209
dimenge 12 de seteme 1999

HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

PUJOL E MARAGALL SON ETH CENTRE D'ATENCIÓN ENA RECEPCIÓ DETH PARLAMENT

ETH president dera Generalitat e candidat de CiU entara reeleccion, Jordi Pujol, e eth presidenciable socialista, Pasqual Maragall, sigueren ager eth centre d'atencion ena recebuda oficiau deth Parlament de Catalonha tamb motiu dera Diada der Onze de Seteme, era darrèra d'aguest millènni e lèu un mes abantes des eleccions deth 17 d'octobre.

Ath delà de Pujol e Maragall, es estrelhes dera recepcion sigueren era rèsta de candidats, Alberto Fernández Díaz (PP), Josep-Lluís Carod-Rovira (ERC), Rafael Ribó (ICV) e Antoni Lucchetti (EUiA), atau com eth ministre d'Indústria e portaveu deth Govern, Josep Piqué, qu'enguan a estat present per prumèr còp enes actes dera Diada, er ex-candidat deth PSOE entara presidéncia deth Govern, Josep Borrell, e eth president deth Parlament, Joan Reventós, visiblement emocionat pr'amor que se retire dera vida politica.

Com es boni lutadors abantes d'un combat, toti es candidats sarrèren es sues mans, maugrat que çò mès demorat siguec era salutacion entre Pujol e Maragall. Eth president dera Generalitat demorèc a Maragall entà poder complir aguest tramit formau com abantes mielhior. "Acabam tamb açò e mans tara òbra", didec Pujol, en tot cercaue a Maragall deuant d'un pilèr de camèras entà poder dedicà-se dempús a saludar ara rèsta de convidats.

Era trobada entre andús siguec sonque de tramit e non durèc mès de mieja minuta. Maragall anèc, acompanyat deth president deth Parlament, Joan Reventós, a saludar a Pujol. "Te veigui ben", li didec Maragall a Pujol dempús de saludà-se deuant des camèras e didè-se adiu. Eth candidat socialista comentèc dempús, en ua convèrsa informau tamb un grop de periodistes, que "tostemp li saui a Pujol un lòc en mèn còr" perque se tracte d'ua persona "entranhabla".

ES PARTITS CELEBREN ERA DIADA LAGUENS D'UN CLIMA DE PRE-CAMPANHA

ES principaus autoritats politiquas catalanas s'amassèren ager en Sant Bòi entà hèr era tradicionau aufrena floru deuant dera tomba de Rafael de Casanova, qu'enguan estèc mercada per ambient preelectorau entàs pròplèus eleccions autonòmiques deth 17 d'octobre.

Ath torn de mil personas s'amassèren ena glèisa de Sant Bòi, a on es dirigents des principaus formacions catalanas, exceptada ERC, depausèren era sua aufrena ena tomba de qui siguec conselher en cap de Barcelona pendent eth sèti der 11 de seteme de 1714.

Esquerra Republicana celebre tradicionaument e desseparada-

ment des auti partits era Diada en Sant Bòi, entà pr'amor de demostrar qu'aguesta data a d'èster ua jornada revendicatiua e pas sonque hestiu.

Prèviament, es 105 organizacions participantes e es autoritats s'amassèren ena casa pairau de Cant Torrents entà participar en un esdejuar institucionau. Aquiu, eth conselher d'Economia e Finances dera Generalitat, Artur Mas, afirmèc, sus eth sòn dusau lòc des listes electoraus de CiU que, "non me senti substitut de Pujol, senon que sò part d'un equip".

Peth sòn cant, eth president deth PSC, Narcís Serra, didec que "personaument creigui qu'ei un

error plaçar a Trias per dejós d'Artur Mas". Ath delà, Serra didec qu'era candidatura de CiU ei hèta "ara defensiua, sense èster dubèrta ara societat civiu. Ei ua candidatura de condicionament tipica de massa ans d'autogovèn".

Pasqual Maragall, eth candidat deth Partit dels Socialistes, qualifiquèc era Diada d'enguan com "un dia d'illusions e de guardar entath futur" e apuntèc que "aué non ei dia de parlar d'eleccions". Eth president d'Iniciativa per Catalunya, Rafael Ribó, apuntèc que s'acabe "eth regim pujolista" entà dar pas a ua naua etapa progressista, e qu'era proximitat d'aguesta Diada tamb eth dia des

eleccions ei "especialu entà qui age pòr deth calendari", en allusion a CiU.

Dempús der esdejuar institucionau, era aufrena floru se hèc tamb totau normalitat. Coma ja ei abituau, dehòra dera glèisa se manifestèren ues 200 personas entà reivindicar ua rebaisha en prètz der aigua. Ath delà, toti es delegats comarcaus des sindicats UGT e CCOO se manifestèren jos eth lema "Volem una Catalunya amb drets socials i sense precarietat".

Un viatge acabada era aufrena floru, es politics e representants des institucions anèren entara plaça der Ajuntament de Sant Bòi, a on barèren sardanes.

CCOO E UGT DE CATALONHA HÈN UA MANIFESTACION UNITÀRIA CONTRA ERA PRECARIETAT LABORAU

LÈU un milèr de personas participèren ager maitin ena manifestacion unitària convocada per CCOO e UGT de Catalonha entà protestar contra eth naut indèx de precarietat laborau en Catalonha. Era manifestacion, que se hèc en tot coincidir tamb era celebracion dera Diada, gessec dera plaça Urquinaona e acabèc deuant deth monument a Rafael de Casanova. Era marcha, jos eth lema "Per una nació amb drets i sense precarietat", ère entestada pes secretaris generaus de CCOO e UGT de Catalonha, Joan Coscubiela e Josep Maria Álvarez, respectivament. Er objectiu dera manifestacion ère balhar un caractèr mès sociu e revendicatiu ara hèsta der Onze de Seteme.

Eth líder de CCOO de Catalonha, Joan Coscubiela, sòslinhèc era importància d'amenèdrer era precarietat e defensèc eth dret ath trabalh des emigrants estrangers, "pr'amor que toti èm treballadors" e eth sindicalisme a de defensar es drets laboraus de toti es collectius. Peth sòn costat, eth secretari generau dera UGT catalana, Josep Maria Álvarez,

manifestèc qu'ei de besonh daurir "un vertadèr debat entà apujar es pensions, lutar contra era desocupacion e aumentar era inversion en sanitat e ensenhament". Álvarez afirmèc que cau amèndrir era taxa de temporalitat ena ocupacion, qu'en Catalonha se place en 30%, deuant deth 10% de mieja europèa.

Entad açò que tòque as eleccions catalanas, remerquèc qu'era gent "ei sufisentament intelligentu entà hèr a saber qui a agut era oportunitat de hèr es causes e non les a hèr e qui hè prepauses credibles". Era manifestacion hèc especialu insisténcia enes empreses de trabalh temporau, tamb panèus tamb es legendes "Per la igualtat total", "No a la precarietat" o "Per una reforma de debò". Es manifestants reivindicàren ua profunda revision d'aguestes empreses dempús dera reforma dera lei que se comencèc a aplicar eth passat 7 d'agost. Era manifestacion revendiquèc tanben es drets laboraus des immigrants, jos eth lema "Més enllà de les fronteres som gent treballadora".

SENSE INCIDENTS ENES MANIFESTACIONS INDEPENDENTISTES EN BARCELONA

ES manifestacions independentistes qu'ager pera tarde se heren en Barcelona se desvolopèren sense incidents e amassèren ues 5.000 personas, segontes hònts dera Guàrdia Urbana. Es dues manifestacions comencèren ena plaça Urquinaona de Barcelona, era prumèra des quaus tath torn des 17.00, convocada peth MDT (Moviment de Defensa de la Terra), Maulets, PUA e PSAN, entre d'auti, qu'arremassèc ues 4.000 personas. Aguesta manifestacion independentista radica se dirigic

tath monument a Rafael de Casanova e dempús tath Fossar des Moreres, a on encara se i acorropaue un grop de 300 personas que se disgregaue pòga pòc, tamb quauqu'uns des sòns participaires dirigint-se entara plaça de Catalunya.

Pera sua part, era manifestacion convocada per ERC, qu'amassèc ues 1.500 personas, segontes chiffres dera Guàrdia Urbana, comencèc tàs 17.45 e concludic pòc dempús deuant deth monument a Rafael de Casanova sense incidents remercables.

CANÇON OCCITANA ENA "DIADA NACIONALISTA E DES PÒBLES SENSE ESTAT" EN CASSÀ DERA SELVA

EN Cassà dera Selva (Gironés), en tot coincidir tamb era Diada der Onze de Seteme, se hec ua trobada nacionalista e des

pòbles sense Estat. Es actes comencèren tath meddia tamb ua recebuda oficiau en Ajuntament, seguida d'un recitau de cançon occitana e catalana pera soprano Olga Guerrero.

AGENDA

CORSA E CAMINADA DES 15 PÒBLES

09.00 Gessuda dera caminada dera plaça dera Glèisa d'Es Bòrdes.
10.00 Gessuda dera corsa.

EXPOSICIONS

Exposicion de pintures e òlis d'A. Carnicé, enquiath 15 de seteme, ena Biblioteca Municipau de Vielha, de 17 a 20 ores.

Eth pes der interès economic. Es multinacionaus pressionen.

Laguens des tendéncias economicas actuaus, ei naturau qu'es granes corporacions multinacionaus agen plen interès e contròtle sus es naues biotecnologies. Açò ei possible perquè era recèrca scientifica se hè, ben enes sòns madeishi laboratòris agroquimics e/o farmaceutics o ben enes universitats, mès tamb capitau des corporacions. Er objectiu finau deth desvolopament dera biotecnologia qu'ei, segontes executius dera Monsanto Corporation, "arribar a ua agricultura sostenibla qu'ajudarà a eradicar era hame des païsi praubi, sonque possible tamb era biotecnologia e era quimica". Ara ben, eth hèt que si-guen es corporacions multinacionaus es que contròtlen era biotecnologia hè sospieitar qu'es interèssi economics des païsi desvolopadi amiaràn eth destin des auanci genetics. Era creacion de patents per part des multinacionaus ei era unica manèra d'arténher rendibilizar es nauis productes biotecnologics, en tot garanti-ne atau eth monopòli. Es leis de proteccion dera propietat privada permeten obtier un naut benefici economic tad aqueri que contròtlen es productes. Un clar exemple lo protagonize era multinacionau Monsanto, qu'a era patent sus era sòja transgenica qu'ei mès resistent a ar erbicida Roundup, tanben propietat dera madeisha companhia. Atau, eth contròtle des multinacionaus abraça es bancs de semialhes, era tecnologia, es productes quimics e fitosanitaris. Es petits e mejans agricultors non pòden èster proprietaris des sues cueilhetes se son patentades, e non pòden replantar es cultius tamb es semialhes der an anterior qu'eri madeishi obtienien. Ath delà, era Lei sus varietats vegetaus sonque permet era comercializacion de varietats agricòles patentades, en tot impedir as agricultors crear es sues pròpies varietats com an hèt pendent milèrs d'ans. Era conclusion que s'extrè de totes aguestes consideracions

demore pro luenh d'alternatives sostenibles, e menace grèument era agricultura tradicionau.

Sus es païsi praubi

Mès tà delà deth mon desvolopad, eth contròtle des multinacionaus estofe es economies e agricultures deth Tresau Mon. Maugrat qu'era enghenaria genetica se plantege com ua airina entà aumentar era produccion d'aliments, i a hèts qu'ac hèn impensable, pr'amor sustot deth contròtle der corporativisme. Totun, eth problèma dera hame qu'ei, mès que pas un problèma de quantitat, un problèma de manca d'equitat en despartiment des recorsi. Un des principaus problèmas tamb es quaus s'an d'enfrontar es païsi praubi ei eth des patents. Es patents limiten plan er airau de comèrç en Tresau Mon, que non poderà emplegar varietats ja patentades sense pagar *royalties* as corporacions. D'ençà des temps deth colonialisme, eth Nòrd a magasemat era diuersitat genetica deth Tresau Mon en bancs de semialhes. Es dues tresaus parts deth germoplasma de cultius e eth 85% deth materiau microbian se tròben ja enes païsi deth Nòrd. Era ironia arthen eth zenit quan tamb es patents se balhe er estatus d'invent a productes e procèssi basadi ena seleccion e coneishement desvolopad pendent generacions de pagesi anonims. Per exemple, era empresa W.R. Grace a patentat un procès de produccion d'un plaguicida que, pendent sègles, s'auie obtienut der arbe *neem* dera Índia. Era patent hè qu'aguest país non pogue obtier beneficis deth plaguicida naturau -e originau.

Es païsi praubi son es principaus productors de quauqui articles que s'expòrten tath Nòrd e aguestes exportacions son ua des primèrs hònts d'ingrèssi entàs economies deth Sud. Per tant, era creacion de productes substituïus d'autoi com eth cacau, eth sucre, era vanilha, es bananes o er òli de palma represente ua grèu menaçà entàs sues economies. GRA-

IN (Genetic Resources Action International) calcule qu'enquia ua quatau part des exportacions actuaus de productes agricòles deth Tresau Mon -uns 20.000 milions de dolars-pòt èster substituïda pes nauis productes des multinacionaus. Atau donques, era guèrra comerciala pera biotecnologia sonque pòt èster guanhada pes païsi mès rics. Ena practica se demòstre era prauba -o nulla- ajuda que representen es corporacions entàs païsi praubi.

Conclusions e reflexions

Arribar entà ua agricultura sostenibla non se pòt pas arténher, com se dedusís dera situacion actua, des dera manipulacion genetica. S'a invertit fòrça ans e capitau economic e uman entà desvolopar aguestes tecnologies, e es productes que s'an arribat a comercializar enquia ara son, de hèt pògui; es consequéncias deth sòn us non an estat satisfactòriament calculades ne avalorades. Es riscos potenciaus despassen de long es beneficis actuaus e, probablament, es guanhs economics a long tèrme. Monsanto a despenut, era soleta, 500 milions de dolars ena darrèra decada entà desvolopar plantes resistentes as sòns pròpris erbicides e calerie plantejar se cau seguir per aguesta via de manèra obligatòria. D'aute costat, encara i a molta recèrca entà hèr en camp dera agricultura tradicionau e deth desvolopament sostenible, e non s'a de favorir era biotecnologia en sòn perjudici. Es solucions que prepausen es multinacionaus a trauèrs dera enghenaria genetica son sonque un pedaç sus problèmas puntuaus des païsi mès rics, que dèishen desprotegit ath consumidor e perjudiquen as petits agricultors e as païsi praubi.

Eth darrèr punt de reflexion correspon ath public consumidor. Calerie demanar un canau d'informacion transparent e non biaisat der auanç ena enghenaria genetica, eth sòn significat e, sustot, es sues resultes. Un des-

Glossari

ADN: Molleculas que contien era informacion ereditària de besonh entara formacion e desvolopament dera vida.

Banc de germoplasma: Banc de semialhes que se sauven coma mòstra de diversitat genetica o entà hè-ne un us posterior.

Còdi genetic: Conjunt d'instruccions en forma de gen que determinen era sintèsi de proteïnas a partir dera informacion magasemada en ADN.

Gen: Bocin de materiau genetic, ADN, que codifique entara formacion d'ua proteïna. Eth conjunt de gens ei eth materiau genetic que finaument permet era sintèsi dera estructura cellulera.

Manipulacion genetica: Conjunt de tecnicas que s'apliquen sus er ADN des organismes o de parts viues d'aguestes (cellules) entà incorporà-i naues funcions e propietats biologiques.

Mercador genic: Gen de caracteristiques especificas qu'acompanhe es gens d'estudi e qu'ei tengut entà detectar es organismes manipuladi qu'an rebut eth paquet genomic.

Transferéncia de gens: Introduccion de materiau genetic d'ua espècia entà ua auta per tecnicas de manipulacion genetica. En un sens mès ampli se referís ar escambi de gens introduïts en crotzament d'organismes modificadi geneticament e organismes non modificadi o naturaus.

Patogèn: Quinsevolh organisme que pòt produsir infeccions en un òste.

volopament sostenible e just demane mesures socials e economicas, plan mès de besonh qu'era biotecnologia. Centrà-se ena tecnologia qu'ei un desviament der esfòrç e des sòs que s'auien d'invertir en camp dera transformacion sociala.

Grup de Treball Enginyeria Genètica:

Sergi Rodríguez Toh,

Eullia Gass i Miracle, Iola Leal Riesco

Illacrua deseme de 1997

Era prumèra part d'aguest article si-guec publicada en ETH DIARI numerò 207 (10/9/1999).

MORÍS ETH RELIGIÓS E ESCRIVAN JORDI LLIMONA

Er escrivan e pare capuchin Jordi Llimona i Barret moric ager ath meddia, pòc dempús des 13 ores, en Barcelona. Eth Pare Llimona, coma se lo coneishie, moric as 75 ans victima d'un càncer.

Eth religiós capuchin neishèc en Barcelona en 1924 e se licencièc en teologia pera Universitat Gregoriana de Roma en 1959.

Persona de fòrta personalitat, laguens dera linha de Teilhard de Chardin, siguec discutit pr'amor deth sòn pensament religiós, a viatges eterodòxe, tamb ipotèsis atrevides e

un mercat caràcter catalanista.

Passèc era màger part dera sua vida ena glèisa des Caputxins de Sarrià, eth lòc a on succedic era *caputxinada* de 1966, ena quau sigueren arrestadi quauqui estudiants, politics e intellectuau antifranquistes.

En ambit politic, Llimona subergessec coma defensor de Catalonha, dera sua lengua e cultura, ath delà d'èster contrari ath regim franquista e d'auer un compromís social e d'esquèrres, per çò que tostemp siguec vigilant pes autoritats e inclús siguec empreso-

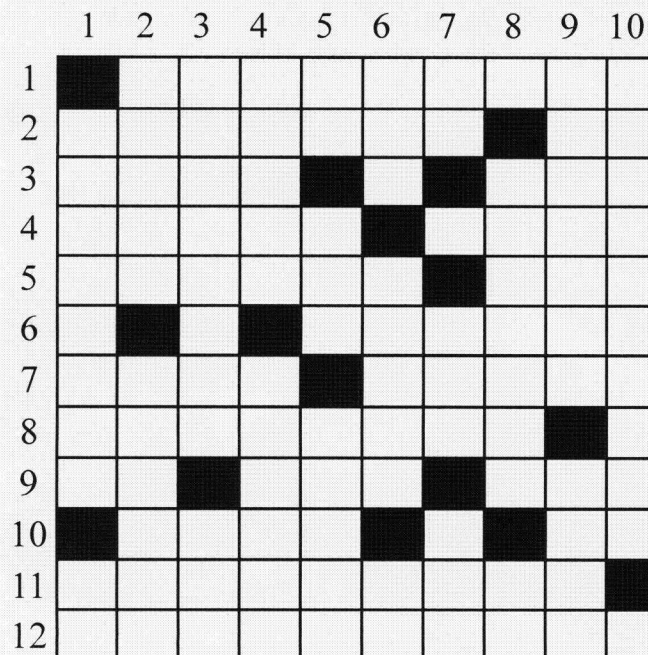
nat.

Llimona publicuèc es ensagi *L'Església i l'Estat* (1963), *Sempre nòmades* (1970), *Fe sense fronteres* (1973), *Com entendre la Biblia* (1979), *Jesús de Nazaret* (1980) o *Els nostres àngels*, atau com ua colleccion de racondes, *La noia de Cadaqués i altres històries*, ua autobiografia, *Pensament i compromís*, e un des libres que desvelhèc mès polemica, *Humans, tanmateix*, a on arremassaue es sues idies sus er òme e eth sòn mon etic.

ETH CROTZAT DETH DIMENGE

per Cisko

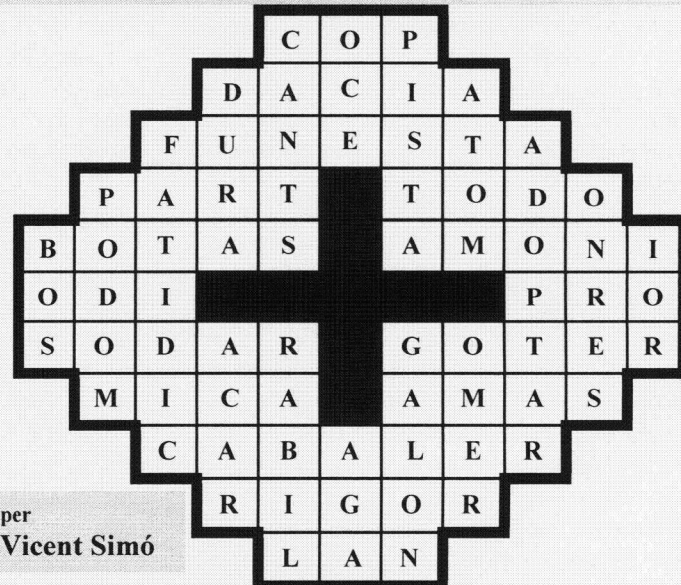

coneishut festiua dera cançon latinoamericana. **4.** Pòt èster copuda, planèra... enquia sèt varietats diferentes. Accion d'amassar o amassà-se. **5.** Relatiu o qu'apertien ar anòde. Partit Revolucionari deth Solan. **6.** Vocau barrada, foneticament parlant. Consonanta vibranta. Da color. **7.** Apostòu e primèr Papa, er encargat de daurir es pòrtes deth cèu as boni cristians. Premanir era vaishèra ena taula. **8.** Mauparlat, que manque ath respècte as auti. Simbèu quimic deth fosfòr. **9.** Non Conteste. Fasa d'un partit de tènis. Virabocat, eth mes de Maria. **10.** Oxid d'etil, liquid inflamable, tengut coma dissolvent de grèishi, ampores e coma anestesic. Un bilhet verd. Simbèu quimic deth titani. **11.** Limitarà, mercarà es tèrmes. **12.** Plan magre, lèu lèu com eth vente deth cosin.

Verticaus: **1.** Que se tròbe, respècte a Itàlia, deçà des Aups. Va, capensús. **2.** Engolissen liquid en Pujòlo. Comence, emprincipie, dauris... **3.** Lòcs entà hè-i oracion. Usa, emplega! **4.** Insegur, mancat de confiança, qu'en un cèrt sentit ei a punt de dimitir. Capensús: amàs de sòs e riqueses qu'acostumauen de salvar es pirates en quauqua isla. **5.** Investigacion + Desvolopament. Capensús, era Agència d'Intelligéncia nòrd-americana. Gota de liquid segregat pera glandula lacrimau. **6.** Abracament de Fòrça Electromotritz. Petita tustarrada contra era COPE. Innovacion + Coneishement. **7.** Terminason verbau pròpria des militars. Vocau dubèrta. Pèu des oelhes e motons. Eth Gran Timonèr des chinesi e inspirador deth *Libre Ròdi*. **8.** Eth cap des rebèus. Hèsqui importacion. Republica Siciliana. **9.** Capensús, param tàs arrats. D'aguest biais. **10.** Capensús, maishina que se ten entà imprimir. Cap de turc.

Orizontaus: **1.** Jòc de cartes plan popular tamb *trufos*, manilhas, contrades e recontrades. **2.** Arbe de huelhes simples e dentades e flors blanques, de nòm scientific *Prunus avium*, plan apreciat pes sòns fruts. Article definit masculin singular. **3.** *Institut Valencià d'Art Modern*. Eth centre der òme. Ath revès, eth

SOLUCION DETH CROTZAT DETH DARRÈR DIMENGE

per
Vicent Simó

Editor e director : Joan-Ramon Colomines-Companyans.
Edite ETH DIARI
Família Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA:
Aula Euròpa des Pirinèus (Val d'Aran)
Carrèr Doctor Manel Vidal
locau num.5
(Darrèr edifici/ Ath cant der Espitau)
25530 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail vivenciaaranesa@ctv.es

Equip de correctors: Xavier Gutierrez.
Equip comercial: Ramon Agulló i Teixidor.